

En kritik af Statsministeriets hjemmeside om Danmarks befrielse og tiden under besættelsen

Oversigt

Hjemmesiden er skrevet af dr. phil. Hans Kirchhoff (f. 1933) som historisk leder og af tre historikere: cand. mag. Henrik Skovgaard Nielsen (f. 1943), cand. mag. Bjørn Pedersen (f. 1967) og stud. mag. Anders Dalsager (f. 1979). Kirchhoff blev udpeget af Statsministeriet til at lede holdet for at sikre "et højt faghistorisk niveau".

Kirchhoffs tidligere ansættelse i Udgiverselskabet for Danmarks Nyeste Historie er ikke nævnt, ligesom Udgiverselskabet selv overhovedet ikke er omtalt i hjemmesiden.

Fremstillingen består af 21 artikler, hver forfattet af en af de nævnte forfattere, grupperet i 6 hovedafsnit. Hver artikel ender med et antal undervisningskilder: billeder, film, lydoptagelser og tekster, der kan anvendes til hjemmesidens formål, der angives at være: "undervisning i grundskolens ældste klasser og på ungdomsuddannelser".

Helhedsindtryk

Inddelingen af stoffet er uoverskuelig og springende. En historisk fremstilling bør være kronologisk, hvis det overhovedet er mulig.

Da hjemmesiden begynder, er Danmark besat, men senere starter vi helt tilbage i 1930. Den springende fremstilling medfører, at mange emner er fremstillet to eller flere gange, f.eks. jernbanesabotagen.

Hvad værre er, at mange vigtige emner slet ikke er beskrevet, f.eks. socialdemokraternes hemmelige forhandlinger med Werner Best og Per Albin Hansson, den jyske konflikt og den skæve våbenfordeling.

Med sådanne huller i beskrivelsen er man kommet ud i en direkte historieforfalskning. Det er vigtigt at gøre eleverne klart, at de historiske begivenheder ofte slet ikke var, som de så ud til at være, og at det er nødvendigt at grave et eller to spadestik dybere for at finde ud af det. Forfatterne synes slet ikke at have haft spaden fremme.

Man kan ikke undskylde sig med pladsmangel. Uforholdsmæssig megen plads er anvendt til stemningsbilleder, såsom danskere i beskyttelsesrum, ved indkøb med og uden rationeringskort, og som svingpjatter i Tivoli.

Begreber

som stikkeri og stalddørssalg er omhyggeligt forklaret, skønt de for længst er optaget i dagligsproget og findes i den lille retskrivningsordbog.

Det samme gælder personangivelserne. På den ene side er P. Munch, Gørtz, Bennike, Alsing Andersen og Hedtoft, og på den anden side Mogens Fog, Flemming Muus, Toldstrup og Børge Brandt ikke nævnt.

Derimod citeres og omtales en helt ligegyldig konservativ Poul Hjerminde, der forlængst er forsvundet i forglemmelsens mørke.

Nogle steder røbes der en forbløffende uvidenhed om simple historiske

fakta. F.eks. skriver Kirchhoff, at vi ikke ved bestemt, hvornår Hitler besluttede sig til den endelige løsning af det jødiske spørgsmål. Det ved vi udmærket, med timers nøjagtighed.

Kilderne er ikke det, man normalt forstår som historiske kilder, dvs. det dokumentariske grundlag for den historiske beskrivelse, men datidige tekster, illuder, film og lyd gengivelser, der ofte ikke har nogen historisk værdi.

Mærkeligt nok er kommentarerne til kilderne generelt mere informative end artiklerne. Af den snes personer, der havde betydning for det historiske forløb under besættelsen, er de 7 nævnt mere eller mindre sporadisk i artiklerne, men 14 i kildekommentarerne, heraf nogle få med en kort personbeskrivelse.

Der er intet person- eller sagsregister, og hvad værre er, at der ingen henvisning til et par praktiske opslagsbøger, der kunne erstatte dem, som f.eks.: - Besættelsen dag for dag, af Rasmus Jørgensen og - Gads Leksikon om Dansk Besættelsestid 1940-1945.

Stikordsoversigten er præget af stor tilfældighed. På den ene side mangler mange vigtige navne som f.eks. selve Werner Best, der dog var en af besættelsestidens vigtigste personer, på den anden side er én række ligegyldige ting beskrevet med stor omhu, f.eks. hvad et pensionat er.

Man kunne her blot have brugt leksikonet fra Historisk Samling fra Besættelsestiden: www.besaettelse-befrielse.dk/leksikon.html, der både hvad angår udvalg og beskrivelser er langt bedre. Og så er det endda udarbejdet af nogle studentermedhjælpere ved samlingen.

I kilderne mangler flere væsentlige ting som f.eks. Kaupisch' Oprop fra den 9. april og den enestående lydoptagelse af Bopas sabotage mod Always Radio. (*Lydoptagelsen fra Always sabotagen findes på supplement 7*)

Man kunne i billedkilderne have anvendt general Gørtz som gennemgående figur og fået følgende perlekæde:

- 1: Gørtz som tysk fange i kastellet om morgenen den 9. april,
- 2: ved afsendelsesparaden for Frikorps Danmark, hvor han til tyskernes overraskelse og begejstring mødte op, med sabel,
- 3: med den engelske general Dewing efter kapitulationen (desværre findes der ingen billeder med Montgomery, som Gørtz traf ved kongens frokost under Montys besøg),
- 4: med den sovjetiske general Korotkov,
- 5: under en parade af de københavnske frihedskæmpere og
- 6: med general Eisenhower.

Desværre findes der naturligvis heller ikke noget billede fra Gørtz' hemmelige møde med Werner Best i juni 1943.

En manglende artikel

Da fremstillingen begynder, har tyskerne besat Danmark, hvorfor og hvordan er ikke beskrevet. Kvikke elever vil straks spørge:

Hvorfor blev Danmark besat og ikke Sverige, hvorfor gjorde vi ikke modstand ligesom Norge, og hvad ville der være sket, hvis vi havde gjort modstand? Stauning-Munchs selvopgivende tyskvenlige neutralitetspolitik burde

være beskrevet, ud fra System Munchs (1) grundsætning om, at befolkningens uforstyrrede overlevelse burde gå forud for alt.

Tyskernes hensigt fremgår klart af Kaupitschs forklaring (2), nemlig at sikre et springbræt til Norge, og at dansk modstand i blot nogle dage ville have forhindret det og ændret krigens gang (3).

9. aprils groteske forløb med kanonen, der ikke kunne skyde, generalstabschefen general Gørtz tilfangetagelse en halv time efter den tyske landgang,

antagelig en verdensrekord, og den panikslagne konges møde med politikerne på Amalienborg burde have været beskrevet.

I kilderne mangler som nævnt også tyskernes nedkastede Oprop med alle løfterne om Danmarks fremtidige rettigheder, som alle blev brudt i de følgende år. Et egnet billedmateriale kunne skaffes fra de tyske fotos fra landgangen på Langelinie med f.eks. den tilfangetagne general Gørtz.

(I supplement 1 fra side 8 - 16 omtales Gørtz og du kan få eksempler på de her efterlyste billeder.)

Samarbejdet med tyskerne

Angående tysklandsleverancer og tysklandsarbejdere, se nedenfor.

Angående kommunisterne er det rigtigt, at tyskerne stillede krav om internering af lederne, men antallet af de kommunister, der med stor nidkærhed

blev taget af det dansk politi, oversteg langt tyskernes krav, et forhold der kun kan føres tilbage til især socialdemokraternes kommunisthad.

Ydermere blev en del af de fangne kommunister udleveret til tyskerne, igennem det berømte forhæng, der i Vestre Fængsel adskilte den tyske afdeling fra den danske, i nogle tilfælde med døden i tyske KZ lejre til følge.

Tragedien fortsatte ved den forsømte frigivelse af de internerede kommunister fra Horserød den 29. august 1943, der slet ikke er omtalt på hjemmesiden. Beskrivelsen af det danske retssystem's godkendelse af den grundlovsstridige kommunistlov burde have været grundigere, især af Højesterets præsident, som på forhånd godkendte loven.

Forskellen til den norske højesteret, der afslog en tilsvarende holdning og blev afsat, burde også have været nævnt.

Det anvendte begreb Nødretten burde have været beskrevet og analyseret, da det let kan blive aktuelt i fremtiden, i mere eller mindre modereret form.

En beskrivelse af det danske retssystem under besættelsen ville være af stor pædagogisk betydning.

Skoleelever har ofte den naive opfattelse, at domstolene er uafhængige instanser, der afsiger retfærdige eller i hvert fald lovlige domme.

Besættelsen viste, at kun et ringe politisk tryk var nok til at få selv Højesteret til at bryde selve Grundloven og udlevere de dømte til en udenlandsk fjende, ofte med dødeligt resultat. En realistisk historisk viden om forholdene kunne være værdifuld i tilfælde af fremtidige gentagelser.

Modstanden

Blandt de store illegale blade burde Information være fremhævet.

SOE faldskærmsfolkene medbragte normalt ikke våbenforsyninger, de blev nedkastet separat til danske modtagehold.

Det er ubegribeligt, at Toldstrups modtageorganisation ikke er omtalt, da den sikkert var den bedste i Europa og modtog store mængder våben med minimale tab. Hertil kommer, at Toldstrups moralske indstilling til modstandskampen kunne beskrives som diametralt modsat til samarbejdspolitikernes (4,5).

Forholdene under urolighederne, der førte til den 29. august, er yderst mangelfuld beskrevet. Kongens radiotale den 15. maj (6), hvor han beskriver modstanden som "forkastelige handlinger af ansvarsløse personer", er slet ikke nævnt.

Det samme gælder socialdemokraternes fortvivlede anstrengelser for at få arbejderne under kontrol. Alsing Andersens cirkulære, hvor modstandsbevægelsen beskrives som en landsskadelig koalition mellem kommunister og chauvinister, burde have været med blandt kilderne (7)

Bests hemmelige forhandling den 18. august med Buhl, Hedtoft og Alsing Andersen er slet ikke nævnt, hvor Best lover, at socialdemokraterne ikke vil blive udsat for tyske gengældelsesaktioner (8, 9). Mødet synes at have overbevist især Hedtoft om, at den virkelige fjende var kommunisterne og ikke tyskerne, og som selv Kirchhoff skriver, at "man i hvert fald i den rigsbefuldmægtigede havde et af de vigtigste kort i kampen for status quo og mod de kommunistiske kræfter i landet" (10).

Angående modstandskampens pris burde man have nævnt de tilsvarende tal for f.eks. Norge, Holland og Jugoslavien, hvoraf man ville kunne se, at de danske tab var minimale.

Sammenstødet mellem samarbejde og modstand

Artiklen burde have været slået sammen med den forrige, da de næsten dækker hinanden. Benævnelsen "det nationalistiske Dansk Samling" er misvisende, partiet var langt fra nationalistisk, og dets leder Arne Sørensen var måske den mest internationalt indstillede politiker i tiden.

Blandt det danske politis bedrifter i kampen mod modstandsbevægelsen burde drabet på faldskærmsmanden Rottbøll, der blev gennemhullet af 12 skud, affyret på nært hold af dansk politi, være nævnt.

Angående martsvalget burde det have været nævnt, at det af mange grunde var klart grundlovsstridigt, bl.a. på grund af det forbudte kommunistiske parti. Angående folkestrejken i 1944 burde det have været nævnt, at Buhl igen førte hemmelige forhandlinger med Best.(11)

Det er korrekt, at de allieredes fremgang ved El Alamein og Stalingrad og især luftangrebene på f.eks. Hamborg, hvor ildskæret fra byen kunne ses langt op i Jylland, spillede en rolle for omsvinget. Men det vigtigste, der skete, var at befolkningen, meget til politikernes overraskelse, nu var villig til at bære en personlig risiko for at være solidarisk med de allierede tropper ved fronterne.

Kampen om demokratiet 1930 - 1945

Artiklen synes helt overflødig.

Der omtales et begreb som kaldes systemkritikken. Det ville være rart, hvis man først havde forklaret, hvad det er for et system, der blev kritiseret.

Hvis man endelig vil kritisere KU for dens forvildelser før krigen, burde man retfærdighedsvis også have nævnt, at de tre randgrupper, som startede modstandsbevægelsen i Danmark, var kommunisterne, Dansk Samling og KU (12). Som et eksempel på artiklens overflødighed kan nævnes omtalen af Højgaardkredsen, der beskrives som en stor trussel for regeringen og demokratiet. I virkeligheden var det nogle få forvildede kapitalister, der blot skrev et brev til kongen, hvor man foreslog en ny regering. Kongen, belært af bitre erfaringer fra 1920, sendte blot brevet videre til Stauning, og så var den sag ovre.

1941: Stormen på regeringen

Vi får her endnu en gang en udførlig redegørelse for Højgaardkredsens helt ligegyldige brev til kongen. Fremstillingen af nazisternes krigsfrivillige er forvirrende. De meldte sig ikke til den tyske hær, men til Waffen SS, hvilket var noget helt andet. Det angives, at 12.000 meldte sig, og heraf kom 6000 i kamp. Man må spørge om, hvad de resterende 6000 fik tiden til at gå med.

Hvad værre er, at Frikorps Danmark slet ikke nævnes, skønt langt de fleste i begyndelsen meldte sig hertil.

Korpset skulle formelt være en dansk enhed til kamp mod bolsjevismen og blev anbefalet og støttet af regeringen på flere måder. Efterhånden gik korpset i opløsning og blev indlemmet i de almindelige SS styrker. Korpsets oprettelse spillede en vis rolle ved retsopgøret efter krigen, hvor medlemmerne blev straffet, selv om regeringen havde anbefalet, at de meldte sig til det. I billedmaterialet kunne indgå nogle fotos fra paraden fra dets afgang til fronten efter en orlov, hvor general Gørtz, der i mellemtiden var blevet dansk hærchef, deltog og dermed igen gav korpset et officielt dansk præg (12, 13)

Sabotage

Sabotagen mod Riffelsyndikatet bruges her for at beskrive en typisk industrisabotage. Det havde været langt heldigere at bruge sabotagerne mod B & W i stedet, da man så kunne sammenligne med det forudgående engelske luftangreb på fabrikken.

I januar 1943 angreb Royal Air Force B & W, men med meget små skader på fabrikken, hvorimod de civile skader og tab var store, nemlig 8 døde (14). I december samme år saboterede Bopa fabrikken, der blev stærkt beskadiget uden nogen civile skader overhovedet.

Det viser den meget store forskel i effektivitet og tab, som der var mellem anvendelsen af luftangreb og sabotage. Det var tilfældet ved alle typer af mål, hvad enten de var industrielle, jernbaner eller skibe. For civilbefolkningen var sabotage derfor langt at foretrække frem for luftangreb. Det påstås, at Holger Danske blev stiftet af "konservative og nationale" modstandsfolk, hvilket er forkert, den blev startet af Dansk Samlings folk.

Jernbanesabotagen er beskrevet ud fra Trommers afhandling (15) som ikke havende nogen større militær betydning, med den i reglen udeladte tilføjelse: målt i forsinkelser af tyske soldater. Der burde have stået køreplansforsinkelser. Jeg vil i anden anledning vende tilbage til Trommers bog.

Skibssabotagen er slet ikke omtalt, selv om den måske var den vigtigste danske sabotageindsats, hvilket ses klart fra de tyske kilder (16).

Den irriterede det sidste år af krigen til stadighed Göring, Dönitz og Hitler på grund af den strategiske situation i Østersøen med de vigtige militære transportruter tilbage fra Kurland, Norge og Østpreussen, hvorfra også flygtningene kom. Bopas lukning af Langebro kunne have været vist som kildebillede. Tyskernes henrettelsespolitik er et langt mere kompliceret problem end beskrevet på grund af Hitlers modvilje mod henrettelser, som han mente ville skabe martyrer, hvorfor han foretrak clearingmord.

Hvidsten henrettelserne er af personlige grunde et atypisk eksempel. I stedet kunne man f.eks. have valgt Chang/Jørgen Schacht. Chang deltog i sabotagen mod Globe 3. maj 1944, hvor han spillede en afgørende rolle i angrebet. En af fabrikkens sabotagevagter udpegede ham bagefter til Gestapo, der mishandlede ham uafbrudt det næste døgn, hvorefter han blev henrettet. Han var i besiddelse af en udstrakt viden, bl.a. om en vigtig sabotage mod tyskerne på Klövermarken, der skulle finde sted den 6.

Vi kender ikke detaljerne, men Gestapo fik intet ud af ham, og aktionen på Klövermarken forløb planmæssigt. Alt, hvad der i dag minder om Chang, er hans navn på mindemuren i Ryvangen og to små mindeplader og et fredet gravsted på Vestre Kirkegård.

Likvideringer - Gestapos metoder

Artiklen burde have omfattet hele Gestapos arbejde, som likvideringerne ikke kan isoleres fra. Gestapo anvendte ikke normale politimetoder, deres resultater skyldes kun angiverier fra stikkere og mere eller mindre alvorlig tortur af de anholdte. Ydermere var Gestapochefen i Danmark K. H. Hoffmann Gestapos stikkerspecialist, som antageligt havde omkring 2000 organiserede stikkere under sig (17).

Man kunne her have beskrevet f. eks. Grethe Bartrams angiverier som eksempel, som resulterede i over 50 anholdelser og heraf 8 døde i tyske Kz-lejre (18).

Bovensiepen rapporten fra december 1944 (19) kunne også have været nævnt som eksempel på, hvor gode Gestapos resultater var, og som gav anledning til Royal Air Forces angreb på Gestapo hovedkvartererne, herunder Shellhuset. Det er bemærkelsesværdigt, at man ved overholdelse af ganske enkle regler i det illegale arbejde kunne beskytte sig mod Gestapo. Således nævnes Bopa overhovedet ikke i Bovensiepen rapporten, Gestapo vidste simpelthen for lidt om organisationen.

Likvideringerne viste sig at være et meget effektivt våben mod stikkerne, både rent konkret og især præventivt afskrækkende.

En mindre korrektion: Bopa udførte kun relativt få likvideringer, organisationen var alt for optaget af sin hovedopgave at udføre industrisabotage.

Det er forkert, at likvideringerne aldrig blev undersøgt til bunds.

Frode Jakobsen udstedte 9 "med dyb beklagelse" erklæringer, hvor likvideringerne skyldes forvekslinger o.l. Kritikken skyldes tilfælde, hvor man ikke klart kunne bevise angiveri, men kun en formodning om det baseret på den likvideredes intense forbindelse med Gestapo eller andre tyske instanser. Desværre lykkedes det Gestapo at destruere næsten alle dets papirer ved kapitulationen, så man ikke derfra kan finde frem til, hvem der var stikkere. Som et eksempel på gestapochefen Hoffmanns effektive arbejde kan til sidst tilføjes den næsten eventyrlige beretning om Scavenius'

Hjerteveninde (20). Scavenius havde en yngre elskerinde, for at anvende politiets vokabular, som han levede sammen med under hele sin udenrigs- og statsministertid. Hun var en nær bekendt af Hoffmann, som hun holdt hyppige møder med, og ifl. Werner Bests Dienstkalender mødtes hun også med ham (21), så Best kunne altså erfare, hvordan Scavenius havde sovet om natten før og efter deres møder.

Scavenius fik også ansat hende som telefondame i udenrigsministeriet, en ønskeposition for enhver spion, da man der med datidens manuelle telefoncentraler let kunne registrere og aflytte enhver telefonsamtale.

Hendes kolleger fattede mistanke til hende, og efter kapitulationen blev hun interneret (22), men en venlig rigsadvokat, der arkiverede sagen under den poetiske benævnelse "Scavenius´ Hjerteveninde", slap hende løs på grundlag af en aflastende erklæring fra udenrigsministeriets direktør Niels Svenningsen, der havde været Scavenius´ nærmeste medarbejder i ministeriet. Scavenius giftede sig senere med hjerteveninden og levede lykkeligt sammen med hende indtil sine dages ende.

Redningen af de danske jøder

Kirchhoff bringer en længere beskrivelse af jødeproblemet, øjensynligt baseret på den såkaldte singularitetsteori, hvorefter Hitlers jødeforfølgelser var et enestående tilfælde i historien.

Det er imidlertid langt fra tilfældet, allerede tyrkernes forfølgelser af armenierne efter Den Første Verdenskrig medførte døden for ca. 1 million armeniere ud af en befolkning på ca. 2 millioner.

Tyskerne sultede 2-3 mil. russiske krigsfanger ihjel det første år efter deres angreb på Sovjetunionen. Under Scavenius´ forhandlinger i Berlin om Antikominternpagten pralede Ribbentrop under en samtale med, at de russiske krigsfanger nu var begyndt at æde hinanden i fangelejrene, hvor til Scavenius forbavset spurgte, om de da ikke fik nogen føde. Episoden siger meget om tyskernes brutalitet og Scavenius´ naivitet.

Et godt eksempel på hjemmesidens ujævne fremstilling er Bests mærkværdige dobbeltspil med hensyn til de danske jøder, der er skildret detaljeret, skønt det er uden større historisk betydning, hvorimod Buhls, Hedtofts og Gørtz dobbeltspil, der var af langt større betydning, overhovedet ikke er nævnt. Kirchhoff skriver, at vi ikke ved bestemt, hvornår Hitler besluttede at myrde jøderne.

Det ved vi nøjagtigt fra Himmlers Dienstkalender, det var den 18. december 1941 kl. 16 i Hitlers hovedkvarter Wolfschanze, hvor Himmler fik ordre til at udrydde jøderne som partisaner (23). Kort efter begyndte detailplanlægningen i Wannsee.

Krigssejlere og danskere i allieret tjeneste

De store skibstab før den 9 april skyldes, at Dönitz saboterede den overenskomst om fri passage for de såkaldte Malteserkorsskibe, som det tyske udenrigsministerium havde afsluttet med det danske (24, 25). Aftalen blev derfor en sand dødsfælde for de danske skibe og besætninger. Duckwitz synes at have spillet en tvivlsom rolle i forløbet.

Jeg er ikke klar over, om den anførte lydkilde med BBC udsendelsen er af Christmas Møllers berømte sabotagetale om Dannebrog, der ikke var med

blandt de allieredes flag. Hvis ikke, burde talen være med.

Anders Lassen burde være med i teksten med nævnelse af hans Victoria Cross.

Omtalen af den danske brigade i Sverige er ren historieforfalskning, når det påstås, at den kunne sættes ind i en slutkamp i Danmark.

Det fremgår klart af aftalerne mellem Hedtoft, Buhl og Per Albin Hansson, at brigaden alene skulle bruges til bekæmpelsen af en evt. kommunistisk opstand i Danmark, og netop derfor ikke måtte bruges til en kamp mod tyskerne (26). Det blev den heller ikke den 5. maj 1945, meget til fortørnelse hos de menige brigadefolk, der naturligvis var blevet holdt i uvidenhed om aftalerne og nu ville hjem og slås med tyskerne.

Brigadens officerskorps var omhyggeligt blevet udrenset for officerer, der kunne have den samme krigeriske hensigt. 11

Arbejdsløsheden

Angivelserne af antallet af tysklandsarbejderne og befæstningsarbejderne er for unøjagtige. Antallet er af stor historisk vigtighed, idet tyskerne for hver udlandsarbejder, de fik, kunne sende en mand mere til fronten.

Angående tysklandsarbejderne oplyses det, at ca. 100.000 danskere rejste til Tyskland under krigen. Tallet var 128.000 plus ca. 12.000 til Norge (28), men disse tal er uden betydning, da tallene er afrejser og intet siger om varigheden af arbejdet. Normalt blev arbejderne ansat på halvårskontrakter, og hvis hver arbejder kun arbejdede på een kontrakt, svarer det til et gennemsnit på ca. 12.000 mand over de 5 krigsår. Krag skønner, at det maksimale antal var ca. 30.000 mand (29), så gennemsnittet over de 5 år vil nok være omkring 20.000 mand.

Om befæstningsarbejderne oplyses det, at omkring 100.000 danskere fik arbejde i Jylland, hvilket igen er et tal, der ikke siger noget. Her findes der imidlertid data for antallet af de ansatte arbejdere, der stiger fra ca. 30.000 i 1943, da byggeriet af Vestvolden startede, til ca. 60.000 mand i 1944 og ca. 50.000 i foråret 1945 (30). Der har derfor i 2½ krigsår gennemsnitligt arbejdet ca. 50.000 mand i Jylland.

Disse tal dækker mandskabet til 2 - 4 tyske divisioner, som tyskerne kunne sende til fronten. Det medførte en tilsvarende krigsforlængelse, som man kan skønne over ud fra forskellige forudsætninger, som jeg skal komme tilbage til under jernbanesabotagens bindingseffekt.

Det er historieforfalskning, når det anføres, at det i Danmark ikke var tilladt at tvinge de arbejdsløse til at tage arbejde i Tyskland. Lovgivningen gav de lokale arbejdsløshedskasser myndighed til af afslå at give en arbejdsløs understøttelse, hvis der var arbejde til ham i Tyskland, og det blev gjort i praksis i vidt omfang (31).

Til det tyske befæstningsarbejde i Danmark kunne enhver arbejdsløs henvises, nøjagtigt som til ethvert andet arbejde i landet.

Sammenhængen mellem tysklandsarbejdet og den lavere arbejdsløshed blev anvendt propagandistisk af samarbejdspolitikere til at vise, at det egentlig gik helt godt under samarbejdet med tyskerne. Man så imidlertid helt bort fra, at arbejdet i den sidste ende ikke blev betalt af tyskerne, men af de øvrige danskere. Det medførte naturligvis en vis velfærdsudligning, selv om gennemsnittet faldt.

Mærkeligt nok var denne sammenhæng helt klar for departementchefstyret efter den 29. august, der især i krigens sidste tid hævdede arbejdsløshedsunderstøttelsen betydeligt, hvorved man fik den samme effekt, men uden at udføre gratis arbejde for tyskerne.

Barn og ung under besættelsen

Artiklen er efter min mening den bedste i serien. Ungdommens liv og problemer under besættelsen er beskrevet levende og med god indfølelse, hvad sikkert kan føres tilbage til, at forfatteren er den yngste på holdet.

Det sidste afsnit De unge og modstandskampen skildrer et forhold, som sjældent nævnes i skildringer af modstandskampen, nemlig at den helt frem til det sidste besættelsesår var en generationskonflikt.

De ældre holdt sig kongens bud fra den 9. april om at bevare roen og værdigheden (12) og adlyde enhver, der havde en myndighed at udøve. Ellers ville det skade os alle og have de alvorligste følger. De betragtede ungdommens modstand som drengestreger og bølleoptøjer.

Årtiers "hvad kan det nytte" moral hæmmede også dristigheden. Bopas leder Børge Brandt ville helst ikke have folk over 25 år med: *"når de har lavet et par aktioner, bliver de betænkelige og tager til Sverige, mente han. Når man er 18 år, tror man, at man er udødelig"*.

Afsnittet har derfor en nyttig pædagogisk effekt overfor den opstillede målgruppe for at vise, at ungdommens spontane afgørelser og handlinger ofte på lang sigt er rigtigere end de ældres gustne overlæg.

Afsnittet er godt skrevet, og slutningen lever op til selv Hæstrups berømte slutning, hvor Flemming Muus tager til Sverige – uden bifald –, som Outze sagde, at han ville have givet nogle år af sit liv for at have skrevet.

Måske er jeg forudindtaget: den nævnte 19 årige henrettede Hans Eeg var min klassekammerat gennem mange år, og den eneste forskel mellem os var, at jeg var et år yngre end ham.

Mørklægning og luftalarm

I beskrivelsen af tabene fra den franske skole ved RAFs angreb på Shellhuset burde det have været nævnt, som Hartvig Frisch understreger (32), at ansvaret var det danske civile luftværns, der ikke turde udløse en luftalarm uden ordre fra tyskerne, selv da flyene passerede lige over tagene.

Alle børn, der nåede at komme i beskyttelsesrum, overlevede, og var alarmen blevet udløst blot et minut før, havde tabene været minimale.

Desuden var redningsarbejdet meget dårligt organiseret, og udstyret mangelfuldt, hvilket kan undskyldes med, at det var det første større luftangreb i Danmark.

Rationering og erstatningsvarer

Den proportionalitetsforvrængning, der ofte præger hjemmesidens fremstilling, ses klart i denne artikel.

Efter at tyskerne havde fået fodfæste i Norge, var den vigtigste faktor i det dansk-tyske forhold det, som Werner Best kaldte "agrarvåbnet" (9, 10), dvs. den danske landbrugseksport til Tyskland.

Faktoren er også kort nævnt med et par linier i artiklen: "Bl.a. på grund af handlen med landbrugsvarer plyndrede tyskerne aldrig Danmark, som det skete i andre besatte lande. Tyskerne frygtede uro, og at de danske landmænd så ville producere færre varer." Men agrarvåbnet havde langt større betydning. Det nævnes, at de danske fødevarer udgjorde 1/12 af tyskernes behov, hvilke imidlertid i følge Ib Schmidt er stærkt overdrevet. Det passede nok for smør, flæsk og æg, men kaloriemæssigt var andelen langt mindre på grund af tyskernes andre forsyninger af brød, gryn og kartofler (33).

Imidlertid udnyttede Best agrarvåbnet dygtigt overfor Hitler. Hver gang Hitler ville erstatte ham med en mere brutal type, fremhævede Best vigtigheden af rolige forhold i landet af hensyn til agrareksporten og fik overbevist Hitler. Imidlertid var agrarvåbnet et tveægget sværd. Standsede danskerne eksporten, kunne tyskerne stoppe forsyningerne i alt fald til de større byer, sådan at danskerne selv sultede. (13) Det skete faktisk i Holland efter Montgomerys mislykkede Arnhem offensiv, hvor hollænderne havde stoppet jernbanerne ved en effektiv jernbanestrejke. På grund af tyskernes efterfølgende afspærring af forsyningerne til den hollandske befolkning døde der 15 - 20.000 mennesker af underernæring i vinteren 1944 - 45. Dette forhold kom også til at spille en stor rolle for den danske jernbanesabotage.

Afsnittet mangler i den forbindelse en vurdering af de danske bønders nationale indstilling under besættelsen. Bønderne blev ofte fremstillet som egoistiske og pengegriske, der udnyttede forholdene på unational måde på bekostning af bybefolkningen og især arbejderne

De konkrete tal synes at moderere denne antagelse. Landbrugsproduktionen steg ikke under besættelsen, blot blev den tidligere eksport til England nu leveret til Tyskland. Bønderne forsøgte ikke, med undtagelse af det lille halvnazistiske Bondeparti, at forøge produktionen til tyskerne for at gøre gode tider bedre, hvad tyskerne sikkert gerne ville have hjulpet dem med.

En kort bemærkning: der mangler en forklaring på, hvorfor tøjlet blev kaldt Maksimaltøj.

Jubel og glæde

Denne artikel rummer et antal nydelige stemningsbilleder fra dagene omkring befrielsen, men samtidig den største historieforkvækning på hele hjemmesiden, nemlig om den planlagte anvendelse af modstandsbevægelsens væbnede styrker. Det forklares herom:

Modstandsbevægelsens væbnede styrker omfattede ved befrielsen omkring 50.000 mand. Fra Sverige kom desuden den knap 5.000 mand store Danske Brigade, - Modstandsbevægelsen havde forberedt sig på at hjælpe de allierede styrker med at befri Danmark i tilfælde af, at tyskerne ikke ville overgive sig." Styrkeangivelsen er vildt overdrevet. De aktive modstandsfolk, som havde deltaget "med våben i hånd" og derfor havde nogen kamperfaring, oversteg ikke 1500 mand, nemlig Bopa 175, HD 200, jernbanesabotører 350, modtagegrupper 300, skibssabotører 50, og diverse andre aktive grupper 300 mand.

Den passive del af modstandsbevægelsen var organiseret i grupper, der havde mange forskellige navne, men som normalt med en fælles og meget sigende betegnelse blev kaldt ventegrupper. Udfra antallet af de våben, der var til rådighed fra Toldstrups våbenmodtagelser og fra Sverige, kunne der højst bevæbne 20.000 mand (34), som fik en nødtørført våbeninstruktion,

så de ikke var til direkte fare for deres omgivelser. Et stort antal af dem blev først udrustet et par uger før befrielsen.

I København var nogle af ventegrupperne såkaldte officersgrupper, også kaldet O-grupper, hvor man havde samlet officerer og mandskab, som man formodede var særligt loyale overfor Gørtz og hans lille generalstab

Endelig fandtes der også i København særlige socialdemokratiske parti-grupper, som var helt uden for Frihedsrådets kontrol (35).

Man kan så spørge om, hvad ventegrupperne egentlig ventede på.

Svaret er, at de ventede i hvert fald ikke på at blive sat ind mod tyskerne. Hverken Gørtz eller Bennike i Jylland (36) havde lavet nogen realistiske planer (14) eller forberedelser for en evt. indsats mod tyske tropper. Den eneste realistiske plan, som Gørtz havde forberedt, var for Bopas angreb mod de tyske befæstninger i Helsingør, men den havde i virkeligheden et helt andet formål. Der var slet ikke forberedt nogen kommunikationslinier til de allierede styrker, så man kunne ikke skaffe luftstøtte eller anden hjælp.

Hvad var værre var, synes Bennike i Jylland af kompetencegrunde at have saboteret opstillingen af Jedburgh grupper (37, 38), der skulle sikre samarbejdet mellem de engelske tropper og modstandsgrupperne, så de to parter kunne slet ikke arbejde sammen.

I virkeligheden var ventegruppernes, især O-gruppernes, opgave at kunne sættes ind mod et forventet kommunistisk kupforsøg.

Forklaringen går tilbage til strejkerne før den 29. august, som væltede samarbejdsregeringen. Her havde socialdemokraterne chokeret konstateret, at de og fagforeningerne helt havde mistet kontrollen med arbejderne, der i stedet fulgte de kommunistiske strejkeparoler. Det skabte, især hos Hedtoft, en stærk kommunistkræk. Han var bange for, at tingene ville udvikle sig som i Finland efter Den Første Verdenskrig, hvor bevæbnede finske kommunister, hjulpet af deres russiske kammerater, forsøgte at tage magten i landet, og først blev nedkæmpet af general Mannerheim og hans hvidgarde, for øvrigt i et meget blodigt opgør. Han begyndte at lede efter en egnet dansk Mannerheim og fandt hurtigt sammen med general Gørtz, som vi sidste gang så ved Frikorps Danmarks afrejseparade.

Imidlertid var de danske officerer og befalingsmænd, der blev interneret af tyskerne den 29. august, blevet frigivet af Best, hvilket kan undre, da han dermed løslod omkring 1000 veluddannede militærpersoner. Men Best kendte Gørtz dels fra hans optræden ved Frikorpsets afrejse, og dels fra et hemmeligt tomandsmøde med ham to måneder før den 29. august (39). Best tog ikke fejl, Gørtz forbød officererne at deltage i modstandsarbejdet (40, 41). Nu manglede Gørtz' hvidgarde desværre våben, dem havde man nemlig afleveret til tyskerne, men her kunne Hedtoft være til nytte.

Han udnyttede sine kontakter med sin svenske partifælle Per Albin Hansson (42) til at skaffe 5000 moderne svenske maskinpistoler og andre våben, der skulle leveres til Gørtz' militære ventegrupper. Ligeledes blev den Danske Brigade opstillet og udrustet i Sverige, forsynet af Gørtz med loyale officerer. Det gav anledning til den bekendte skæve våbenfordeling, idet de svenske våben af Gørtz' lille generalstab næsten udelukkende blev leveret til de passive ventegrupper (43), mens de aktive sabotagegrupper måtte klare sig med det sammenskrab af våben, som de havde erobret ved deres forskellige aktioner.

Hvor hensynsløst Gørtz' lille generalstab gik frem, kan ses af likvideringen

af en ung løjtnant Knud Skov (44), som den lille generalstab mistænkte for at ville om dirigere nogle af våbnene til nogle aktive grupper. Man anklagede ham helt uberettiget for stikkeri, og han blev likvideret af en likvideringsgruppe, et forhold som Arne Sejr kalder "rent og skært mord"(45).

Ydermere fik Hedtoft ved Frode Jakobsens hjælp i oktober 1944 Gørtz udnævnt til Frihedsrådets militære chef (46), idet rådet antageligt gerne ville have et godt samarbejde med de militære ventegrupper.

Det fremgår klart bl.a af Bovensiepen rapporten (47), at Hoffmann og Best var ganske klar over Gørtz' rolle, og at man let kunne have anholdt ham, da han i hvert fald indtil udgangen af 1944 boede legalt på sin bopæl (48, 49), hvor man blot kunne have hentet ham. Men man skønnede øjensynligt, at han var mere til gavn for tyskerne, når han var på fri fod. (15)

Hoffmann beskrev senere (50), at nogle militærgrupper ved slutningen af krigen indlod sig på forhandling med tyskerne for at få våben og tysk hjælp mod de kommunistiske grupper, men angiver ingen detaljer.

Gørtz' alvorligste antikommunistiske aktion var hans forsøg på at få Bopa massakreret ved et angreb på de tyske befæstninger i Helsingør, angiveligt for at bane vejen for en landsætning af den danske brigade. Gørtz krævede med stor energi i Frihedsrådet dette angreb sat ind (51), selv om det slet ikke var forudset i Brigadens planlægning (52, 53), da det var uden militær mening, Brigaden kunne let landsættes flere andre mere ufarlige steder. Mens Frode Jakobsen ville have det mere talrige Holger Danske til at udføre angrebet, insisterede Gørtz' lille generalstab på, at det skulle være Bopa. Efter at have udspejdet forholdene i Helsingør (54), lugtede de menige Bopafolk luntten og afslog, de ville ikke dø på krigens sidste dag.

Efter den tyske kapitulation viste det sig, at faren for et kommunistiske kup var en ren illusion, der var ingen bevæbnede kommunistiske kupgrupper. Selv Bent Jensen medgiver, at "Den omtalte frygt for et kommunistisk kup i 1945 var ubegrundet" (55).

Bornholms befrielse

Her påstås det, at "Den væsentligste årsag til, at begivenhederne gik, som de gik på Bornholm, var, at den sovjetiske ledelse af politiske grunde havde besluttet at få foden indenfor i Danmark."

Det er svært at se, hvad Sovjetunionen kunne have opnået med foden.

Nok har Bent Jensen (56) fundet nogle forslag fra underordnede sovjetiske instanser om f.eks. at tilbyde Danmark Sydslesvig, så Kielerkanalen ikke mere var under tysk kontrol. Men Stalin og Molotov lod sig nøje med, at der formelt ikke mere var engelske eller amerikanske tropper stationeret i Danmark, og lod Bornholm rømme.

Pudsigt nok spillede Prins Axel, som vi husker som Højgaard-kredsens statsministerkandidat, en vigtig rolle i forhandlingerne med Stalin. Det er antageligt den eneste gang, at kammerat Stalin har mødtes med en rigtig, levende kongelig prins.

Langt den sandsynligste forklaring på, hvad der skete på Bornholm, er at sovjettropperne besatte øen som en ren defensiv foranstaltning for at forhindre, at englænderne eller amerikanerne gjorde det, hvilken naturligvis helt ville have forandret magtbalancen i Østersøen.

Det ses alene af, at de først besatte øen, da Eisenhower spurgte, om de

ville have noget imod, at han ellers gjorde det. Man kan egentlig undre sig over, at de igen opgav besættelsen så let, i stedet for at forsøge at slå en handel af med hensyn til den amerikanske stationering på Grønland.

Danskere i koncentrationslejre

Det angivne tal på 6.7 millioner døde er udefineret, omfatter det f.eks. også de 2 - 3 millioner sovjetiske krigsfanger, der blev sultet ihjel i tyske krigsfangelejre? Desuden påførte tyskerne civilbefolkningen store tab på anden måde, f.eks. døde der næsten 1 million civile under den 1000 dage lange belejring af Leningrad.

Disse tal kan man så sammenligne med de tyske tab ved den meget omdiskuterede bombing af Dresden, hvor tabstallet af civile var mindre end 30.000. (16)

Det anføres, at de 7 millioner kr., som blev givet ud på Røde Kors pakker, var et meget stort beløb. Det var ca. 1 promille af, hvad man havde leveret af fødevarer til tyskerne, uden at de reelt betalte noget for dem.

For øvrigt kom forsendelserne af pakkerne først rigtigt i gang, da politiet blev sendt til Tyskland.

1945 Tilbage til hverdagen

Artiklen gengiver modsætningerne i modstandsbevægelsen og især mellem modstandsbevægelsen og samarbejdspolitikere korrekt, men undervurderer helt pressens rolle i befolkningens omsving til de gamle partier.

Hvis man læser et halvt års aviser efter kapitulationen, vil man kunne se en overraskende udvikling i beskrivelsen af modstandsbevægelsen. De 2 - 3 første måneder overgik aviserne hinanden med heroiske beretninger om de tapre frihedskæmpere og sabotører og deres utrolige bedrifter. Aviserne havde også noget at indhente i forhold til den illegale presse, efter års censurering. Men så snart den omtrentlige dato for valget var bestemt, sker der inden for få dage en 180 graders kursændring.

Frihedskæmperne blev nu kaldt fritidskæmpere, hvis væsentligste indsats var at lave vådeskud og klippe håret af nogle uskyldige piger, der havde været kærester med tyske soldater. I stedet blev nu de besindige og erfarne politikere heroiseret.

Det pludselige omsving, der også afspejlede sig i valgets resultat, er psykologisk forståeligt. Langt den største del af vælgerne havde slet ikke deltaget i modstandskampen og var nu blevet træt af at høre om den.

Pædagogisk er det vigtigt at gøre pressens betydning for et valgs resultat klart for eleverne. Senere er aviserne blevet erstattet af TV, hvis indflydelse er om muligt endnu større. Derfor vil de rigeste politiske magtgrupper altid være dem, der er mest interesseret i demokratiske valg, hvor de lettest kan kontrollere meningsdannelsen.

Derfor kan Internettet komme til at spille en revolutionerende rolle i fremtiden, da det er meget svært at kontrollere økonomisk. Pressens dominerende rolle var naturligvis også klar for modstandspartierne DKP og Dansk Samling, og de forsøgte at videreføre deres illegale blade Land og Folk og Morgenbladet som normale aviser. Men de gamle partiers aviser havde et meget effektivt våben mod dem i form af en annonceblokade, som de presede deres annoncører til at gennemføre.

Morgenbladet og Dansk Samling levede ikke længe, mens Land og Folk blev holdt i live af årlige indsamlinger fra trofaste partimedlemmer. Information eksisterer endnu efter årtiers lang overlevelseskamp, der i sig selv er en pressehistorisk afhandling værd.

Artiklen nævner ikke den største overraskelse i efterkrigstiden, nemlig det udeblevne kommunistiske kupforsøg, meget til de gamle partiers overraskelse. I stedet var kommunisterne, især Aksel Larsen, blevet besat af en naiv tro på, at de med parlamentariske midler kunne opnå en væsentlig politisk indflydelse og endog sammen med socialdemokraterne i et forenet arbejderparti vinde flertallet i rigsdagen. Det var en naivitet, der stred mod selv den mest primitive marxistiske analyse.

Men kommunist-angsten levede videre, og man kunne som et efterspil nævne påskekrisen i 1948, hvor nogle rapporter fra en underordnet dansk diplomat i Washington fik regering og forsvar til at tro, at en sovjetisk besættelse af Danmark var nær forestående. Ved et hemmeligt møde på Gjorslev gods vågnede Hedtoft, der i mellemtiden var blevet statsminister, op om morgenen ved maskinstøj fra gårdspladsen.

Han troede, at det var russiske tanks, der var blevet landsat og nu rykkede ind på gården. (17) Til al held var efterretningschefen oberst Lunding også på gården og kunne efter en kort rekognoscering berolige den rædselsslagne Hedtoft med, at det blot var godsets traktorer, som kørte ud til morgenarbejde (57). Det syntes som om, at landets statsminister var blevet et psykiatrisk tilfælde. Kort efter blev det afsløret, at rapporterne havde været uden ethvert grundlag, og den danske diplomat begik selvmord.

Retsopgøret

Den grundlæggende fejl i denne artikel er, at begivenhederne slet ikke set i sammenligning med de tilsvarende begivenheder i de andre besatte lande i Europa. Hovedgrunden til de særlige udrensningslove var, at man ville undgå "de lange knives nat" ved en tysk kapitulation, hvor folk privat afregnede med dem, de anså for landsforrædere. Det var i vid udstrækning sket i Frankrig og Belgien og havde her medført illegale henrettelser, der omregnet til danske forhold ville være nået op på et antal af 1-2000.

Skulle man forhindre det i Danmark, måtte man kunne stille et lovreguleret retsopgør i udsigt. I lande som Norge og Holland havde man haft eksilregeringer, som havde udstedt de nødvendige lovdekreter, men bortset fra Christmas Møller lå det de danske politikere fjernt at gå i eksil.

Ved den kritiske omtale af lovene med tilbagevirkende kraft burde det have været understreget, at den første sådanne lov blev vedtaget i 1941 af samarbejdspolitikere, nemlig den såkaldte Ørumlov, der straffede visse forbrydelser mod tyskerne hårdt med tilbagevirkende kraft, i et forsøg på overfor tyskerne at vise, at politikerne mente det alvorligt.

Ved behandlingen af Ørumloven i rigsdagen var der ingen betænkeligheder med den tilbagevirkende kraft, ja Frits Clausen udtrykte endog sin tilfredshed, især hvis sådanne love afspejlede folkeviljen. Det var ord, som han efter besættelsen fik god lejlighed til at spekulere over. Han døde i øvrigt, før han kom for retten, og sparede dermed dommerne for adskillige vanskeligheder.

Ved omtalen af retsopgøret som Henriques "juridiske galehus" fremgår det ikke, at næsten alle urimelighederne stammede fra den praksis, den efterfølgende regering fik indført.

Domme blev mildere og mildere, efterhånden som tiden gik, og ligeledes benådningerne af de dødsdømte hyppigere. Tyske krigsforbrydere blev slet ikke henrettet, som f.eks. Kaj Munks mordere.

Det værste var, at man fra 1951-52 begyndte systematisk at benåde og løslade de dømte. Man havde så travlt, at Werner Best endda blev løsladt på årsdagen for den 29. august. Det medførte, at ingen afsonede en straf længere end ca. 7 år, uanset hvor alvorlige forbrydelserne havde været, som f.eks. ved mord og tortur, hvis de pågældende havde undgået dødsstraf. Det var netop argumentet for indførelsen af dødsstraffen, der blev eksekveret i ca. 50 tilfælde, at man ville være sikker på, at de helt umenneskelige tilfælde ikke blev løsladt i utide. Udviklingen syntes at retfærdiggøre synspunktet. Ligeledes medførte løsladelserne, at landssvigerne, som de blev kaldt, blev straffet langt mildere end de samtidige civilt dømte.

En student, der i begyndelsen af besættelsen blev dømt for i effekt at have kvalt en prostitueret, sad fængslet i 16 år, hvorimod selv meget alvorlige domme efter straffelovstillægget i realiteten kun medførte op til de 7 års fængsel.

Der var blevet vedtaget en lov mod værnemagerne, som aldrig fik nogen betydning, idet man var så heldig, at den statsadvokat, der skulle forberede sagerne, blev afsat på grund af en spiritusaffære.

Under omtalen af tjenestemandsdømstolen er dens grundlæggende retsprincip ikke nævnt. Da de anklagede tjenestemænd, herunder officererne, klart kunne henvise til, at de kun havde fulgt regeringens anvisninger, blev de dømt på, at de som veluddannede tjenestemænd burde kunne have indset, at anvisningerne kun var afgivet under tysk pres.

Bortset fra, at det ikke var rigtigt, rummer princippet vide perspektiver, især angående kravet til historieundervisningen, for at de pågældende kan indse, om der har været tale om et pres eller ikke. Den parlamentariske kommission, hvor politikerne frikendte sig selv, burde have været omtalt mere udførligt.

Tyske flygtninge

Den senere kritik (58) af de danske læger burde have været omtalt nøjere.

Den dårlige medicinske omsorg for flygtningene skyldes først og fremmest til den tyske øverstkommanderende i Danmark, general Lindemann, der havde et udmærket militært sanitetsvæsen til disposition med over 80 feltlazaretter, som kunne dække op til 100.000 mand selv i en krigssituation med mange sårede osv. Lindemann forbød imidlertid sine læger at forlade deres kaserner og tjenestesteder for at behandle flygtninge (59, 60).

Først efter kapitulationen sendte englænderne de tyske militærlæger, som de fik fat i, til lejrene. En stor del af de danske læger var oprindeligt positivt indstillet for at behandle flygtningene, af humanitære årsager.

Imidlertid lod Bovensieben 6 tilfældige læger myrde i deres hjem, de fleste for øjnene af deres koner og børn, en 7. undslap lige. Formålet var sikkert at skræmme lægerne, men virkningen blev helt modsat, lægeforeningen afbrød enhver forhandling (61). Artiklen mangler, som den om retsopgøret, helt en sammenligning med de andre besatte lande i Europa. Vi behøver ikke at sammenligne med de russiske soldaters fremfærd (de kom ikke fra Den Røde Hær, men fra Sovjethæren, for at bruge den korrekte betegnelse), men kan se f.eks. på, hvad der skete i Tjekkoslaviet, der minder mere om Danmark.

Man var her ved kapitulationen velsignet med over 3.5 millioner sudetertyskere og østflygtninge, eller fordrevne (Vertriebene), som tyskerne kaldte dem. De blev hurtigt sendt til den nærmeste tyske grænseovergang, ofte i udmattende fodmarcher, og i løbet af ca. 8 uger var alle ude. Tjekkerne spurgte ikke de allierede om tilladelse, men henholdt sig til en beslutning fra Jalta mødet.

Til sammenligning forhandlede den danske regering med englænderne i 4 år, før den fik lov at sende de sidste flygtninge hjem. Og i mellemtiden havde de tyske flygtninge en levestandard, f.eks. fødevarerationer, der var bedre end gennemsnittet af deres landsmænd i det sønderbombede og overbefolkede Tyskland.

Modstandskampens betydning

I denne artikel om det historiske syn på modstandsbevægelsen er der igen en udeladelse, som gør det til ren historieforskning, nemlig af Udgiverselskabet for Danmarks Nyeste Historie. (19)

Artiklen fremstiller den historiske revisionisme i Danmark som startende med Trommers afhandling om jernbanesabotagen i 1971, men i virkeligheden startede den 10 år før med stiftelsen af dette statslige udgiverselskab, også kaldet NDH. I 1961 havde modstandsbevægelsen mistet enhver politisk indflydelse, og de tidligere samarbejdspolitikere besluttede at gøre en indsats for at revidere en hidtidig historieskrivning, som de fandt favoriserede modstandsbevægelsens indsats (62).

Bag DNH lå, som Trommer senere kom til at udtrykke det med prisværdig klarhed, "den hensigt fra de bevilgende myndigheders side, at der skulle sættes fokus - og et positivt sådant - på samarbejdspolitikken og politikernes indsats for at redde landet gennem besættelsen" (63). Og "det lå i luften, at der skulle gives en positiv fremstilling af samarbejdspolitikken, når der fra politisk side blev puttet statspenge i DNH" (64).

Det skal bemærkes, at Trommer selv aldrig blev medlem af DNH, men var snedig nok til at få arrangeret et formelt samarbejde med dem, så han kunne udnytte deres privilegier, som var følgende:

For det første fik DNH historikerne undtagelsesvis fri adgang til alle offentlige arkiver. Disse var ellers spærret i 80 år efter papirerne datering, dvs. for besættelsen indtil 2020-25 (de 80 år er for nogle år siden nedsat til 75 år), hvilket er mere end dobbelt så længe som f.eks. i Storbritannien og USA, hvor alle krigens papirer for længst er frigivet. Arkivspærringer er et meget effektivt våben, **de der behersker arkiverne, bestemmer historien.**

For det andet blev der stillet rigelige bevillinger til rådighed for DNH historikerne, men bundet til bestemte opgaver, så man var sikker på, hvad man fik for pengene.

For det tredje fik kun universitetsuddannede historikere adgang og ikke f.eks. tidligere modstandsfolk. Det ramte bl.a. Irs. Carl Madsen, der søgte om at blive medlem for at skrive om de tyske emigranternes skæbne før og under krigen i Danmark. At give Carl Madsen adgang til arkiverne ville for politi og myndigheder omtrent være det værste, der kunne ske.

Carl Madsen svarede med sin kendte skarpe pen og kaldte DNH folkene for historieskrivningens prostituerede. Dagen efter udsendte han en beklagende undskyldning, som fortjener at blive citeret i sin helhed:

”Jeg har ubetænksomt ladet mit temperament løbe af med mig og kaldt de

edsvorne brødre i logen af svende til frisering af danmarkshistorien samt deres tjenende brødre for prostituerede, Denne bemærkning er uagtsomt flydt mig i pennen. Den burde være undgået. Den prostituerede er en vindskibelig erhvervsdrivende, der holder sin krop og sine færdigheder til fals, men hvis sjæl ikke indgår i handlen. At sammenligne hende med dette laug af historiefrisører, der for legater og løn fører folket bag lyset på magtens bud, det er både uretfærdigt og uanstændigt. Jeg beder de damer, der har følt sig forulempede, om undskyldning.” (65).

DNH eksisterede indtil 1992. og indtil da var danske historikere inddelt i to klasser: De privilegerede DNH historikere og historikere, der reelt ikke kunne skrive om det seneste halve århundrede. Det skal her tilføjes, at ingen kontrollerede, hvad DNH historikerne anvendte deres privilegier til; i mange tilfælde var det til at skrive bøger om emner, der faldt udenfor de opgaver, de havde fået af selskabet.

Der er skrevet hæderlig historie af DNH folk som f.eks. Hæstrups arbejde om departementchefsstyret (jeg skal her undlade en nærmere omtale af Hæstrups samarbejde med DNH) og Kirchhoffs om Augustoprøret (66). 20

Som eksempel på, hvad der kan komme ud af arkivprivilegier, kan nævnes Sjøqvists glansbilledbiografier af P. Munch (67) og Scavenius (68). Scavenius biografien er kritiseret af Søren Mørch (69), men med den modifikation, at Sjøqvist kun har skrevet ”som det sig hør og bør” i den privilegerede danske historieskrivning.

Det er interessant f.eks. ved hjælp af Den Blå Bogs fortrinlige oplysninger at følge karrierehistorikernes senere løbebane. Man vil her let kunne konstatere den proportionalitet, der er mellem, hvor konform deres historieskrivning har været med samarbejdspolitikken, og deres karrieremæssige opstigen, for de ypperste sluttende som ridder af Dannebrog.

Trommers disputats nævnes igen, og på grund af den dominerende rolle den har spillet i den danske historiske revisionisme, vil jeg behandle den i et særligt indlæg ”Trommer og Jernbanesabotagen”.

Vi vil her også behandle Trommer og hans disputats som de historiske fænomener, de er, og stille de sædvanlige historiske spørgsmål om dem: hvordan skete det, og hvorfor skete det?

Til sidst i artiklen kommer forfatteren ind på besættelsens ”omdrejningspunkt” om, hvem der har den største indsigt i modstandskampen, dens deltagere eller faghistorikerne.

Her er Trommers synspunkt det klare, at det i hvert fald ikke skal være veteranerne fra modstandskampen, der skal skrive historien (71).

Og forfatteren til artiklen angiver grunden, nemlig at faghistorikerne bygger deres opfattelser på ”samtidige dokumenter, som ikke var - og ikke kunne være - kendt for de menige medlemmer af modstandsbevægelsen”.

Årsagen til det angiver han desværre ikke, nemlig at man ved arkivspæringerne har gjort alt, hvad man kunne for at forhindre, at ikke-historikere nogensinde fik fat i dokumenterne.

Det afsluttende spørgsmål i artiklen; **Hvem ejer historien?**, er derfor meget simpelt at besvare. Det gør de, der ejer arkiverne.

Og de bliver med den nuværende arkivlovgivning først åbnet år 2015-2020.

Man håber så, at de til den tid overlevende veteraner, der mindst vil være oppe i 90'erne, er for tandløse til at genere nogen.

Besættelsestiden i den offentlige debat

Samarbejdspolitikken: Moralsk svigt?

Statsminister Anders Fogh Rasmussens tale om samarbejdspolitikernes "moralske svigt" refereres, men hvad den egentlig indebærer, kryber man udenom. Næmlig at statsministeren er helt uenig med hovedsynspunktet i Statsministeriets hjemmeside om besættelsen, og at ungdommen derfor efter hans mening får serveret en forkert lektie at lære.

Dr. Hans Kirchhoff, som statsministeriet jo udpegede for at borge for det høje faghistoriske niveau, bliver derfor også fortørnet på sin høje arbejdsgiver og kalder talen for kulminationen på "nymoralismens korstog".

Den aktuelle årsag til statsministerens moralske korstog antydes kun, nemlig at begrunde den danske deltagelse i Irak-krigen, hvor man måtte tage stilling for demokratiet og mod diktaturet, ligesom politikerne også burde have gjort det under besættelsen.

Nu må denne aktuelle anvendelse af historien i praksis foregå på den måde, at man drager analogier mellem en fortidig situation og en nuværende, og så forsøger at handle fornuftigt i den nuværende.

Statsministerens analogi er, at når vi under besættelsen kæmpede, eller burde have kæmpet, mod diktatoren i Nazi-Tyskland, så burde Danmark nu kæmpe mod diktatoren i Irak.

Nu kunne der imidlertid også nævnes et større antal andre analogier, både med situationen under besættelsen i Danmark og krigen i Vietnam, som ikke ville have talt for en dansk krigsdeltagelse.

Det ville have været interessant, hvis en sådan sammenligning var blevet skitseret, - til ungdommens belæring.

Kilder

- 1: P. Munch: Erindringer I, 286 ff.: Systemet Munch.
- 2: Parlam. Kom. 3, 205-9: H. Ringsted: G. von Kaupisch.
- 3: A. R. Jørgensen: 9. april, 1980
- 4: A. Toldstrup: Uden kamp ingen sejr, 1947.
- 5: P. Laursen: Toldstrup, Europas bedste nedkastningschef, 1984.
- 6: H. Frisch: Danmark besat og befriet I, 1945, 390:
Kongens budskab i radioen 15.5.1943.
- 7: H. Frisch: Danmark besat og befriet I, 1945, 396:
Alsing Andersens cirkulære af 2.9.1943.
- 8: Bests Kalenderaufzeichnungen, 18.8.1943.
- 9: S. Matlok: Danmark i Hitlers hånd, 1989, 337-8
- 10: H. Kirchhoff: Augustoprøret 1943 II, 321-3.
- 11: Bests Kalenderaufzeichnungen, 3.7.44.
- 12: K V J. Jespersen: Besættelsen i perspektiv, 1995,
- 13: 13: Alexandria film 6: P. Kanstein:
Abrücken des Freikorps Dänemark, 16.10.1942.
- 14: E. Johannesen: Sabotage, 1995, 130-6.
- 15: Å. Trommer: Jernbanesabotagen i Danmark, 1971.
- 16: B. Rosengreen: Dr. Werner Best og tysk besættelsespolitik
1943-45, 1982, 141-55.
- 17: Ø. Fjeldsted Andresen: Forrædderi 1940-45, 1993, 33.
- 18: Dansk kvindebiografisk leksikon: Grethe Bartram.
- 19: Ø. Feldsted Andresen: Forræderiet 1940-45, 1993,
Bovensiepen: Sabotage- og Militærorganisationen i Danmark.
- 20: E. Høgh-Sørensen: Forbrydere uden straf, 2004, 121 og 202-3.
- 21: Bests Kalenderaufzeichnungen, 16.11.44.
- 22: A. Scavenius: Vintersvaner u.å., 29-32.
- 23: P. Witte ea.: Der Dienstkalender Heinrich Himmlers 1941/42, 1999, 1934
- 24: P. Mortensen: Maltserkorsskibene, 2003.
- 25: P. Giltner: Trade in the "phoney" war,
The International History Review 19, 1997, 253-22
- 26: Hedtofts arkiv, ABBA.
- 27: K V J. Jespersen: Den danske brigade i Sverige 1943-1945, 1993.
- 28: H. Frisch: Danmark besat og befriet II, 1947, 230-1.
- 29: H. Frisch: Danmark besat og befriet II, 1947, 45.
- 30: V. B. Ebert: Atlantvolden, 1992: 42.
- 31: H. Jørgensen: Mennesker for kul, 23.

- 32: H. Frisch: Danmark besat og befriet III; 1948, 285.
- 33: Erik Ib Schmidt.
- 34: Hjalp-sagen, stenografiske referater ØLR 1960, 11:
Styrke- og materielliste 20.4.1945.
- 35: Frode Jakobsen: I Danmarks Frihedsråd II, 1975, 37.
- 36: A.R. Jørgensen: Ebbe Gørtz, 1990. 88.
- 37: J. Hæstrup: Hemmelig alliance 2, 1968, 440-2.
- 38: K J V. Jespersen: Den væbnede kamp 1943-1945 II, 2000, 383-8.
- 39: Bests Kalenderaufzeichnungen , 30.6.1943
- 40: H. Kirchhoff: Samarbejde og modstand under besættelsen, 2002,
Hæren der ikke måtte kæmpe, 233-4. 234
- 41: E. Gørtz' beretning om arbejdet i den illegale periode, 1948, 1-3.
- 42: Hedtofts arkiv, ABA.
- 43: E. Nørgaard: Generalens fald I-II, 1973.
- 44: E. Nørgaard: Mordet på løjtnant Skov, 1974.
- 45: Arne Sejr: En kamp for frihed, 255.
- 46: Frode Jakobsen: I Danmarks Frihedsråd II, 1975, 14-21.
- 47: Ø. Feldsted Andresen: Forræderiet 1940-45, 1993, Bovensiepen:
Sabotage- og Militærorganisationen i Danmark, 1938-51.
- 48: A. R. Jørgensen: Ebbe Gørtz, 1990, 89.
- 49: Gørtz' beretning om arbejdet i den illegale periode, 1948, 89.
- 50: K-H. Hoffmann ea: Okänd Arme, 1959, 121.
- 51: P. Roslyng-Jensen: Værnenes politik – politikernes værn. 1980, 363-67.
- 52: U. Torell: Hjælp til Danmark, 1973, 299-301.
- 53: K J V Jespersen: Brigaden, 1993, 201-2
- 54: E. Kjeldbæk: Sabotageorganisationen BOPA 1942-1945, 1997, 428-37.
- 55: Bent Jensen: Kommuniste – før og nu, 2004, 85.
- 56: Bent Jensen: Den lange befrielse, 1996.
- 57: P. H. Hansen ea.: Påskekrisen 1948, 2000, 7.
- 58: K. Lylloff: Kan lægeløftet gradsbojes, Historisk Tidsskrift 99, 33-8, 1999.
- 59: S. Riber Kristensen: Kommentar til Lylloff,
Historisk Tidsskrift, 103, 216 - 24, 2003.
- 60: R. Riis: Imod Kirsten Lylloff, Historisk Tidsskrift 103, 2003.
- 61: K. Larsen: Lægeforening på en knivsæg. Ugeskrift for læger, nr. 8, 2003.
- 62: P. Brunbech: Politiske og videnskabelige mål bag stiftelsen af DNH,
Den jyske historiker 2002, 160-83.
- 63: K J V: Jespersen: Besættelsen i perspektiv, 1995, 12.
- 64: E. Høgh Sørensen: Forbrydere uden straf 2004, 149. 23

- 65: Carl Madsen: Information 23.11.71.
66: H. Kirchhoff: Augustoprøret 1943 I-II, 1979
67: V. Sjøqvist: Peter Munk, 1976.
68: V. Sjøqvist:Erik Scavenius I-II, 1993.
69: Søren Mørch: 24 statsministre: Scavenius, 213.
70: C. Bryld ea.: Besættelsestiden som kollektiv erindring, 1999, 388.

Vurderingerne i ovenstående fremstilling af personer og begivenheder er alene forfatterens personlige vurdering, uanset den sproglige udformning af vurderingen.

Fredericia, 2007-07- 16

Pierre J. Honoré

pjh.interfond@mail.dk